

این شماره تقدیم می‌شود به
**شهید سردار
محمدرضا زاهدی**

سرمقاله

مهندسی معکوس تحریم‌ها و تغییر معماری ریسک

گذار از صرفِ خطر جنگ به تعرفه امنیت حاکمیتی؛

واکاوی اقتصاد بیمه‌های دریایی و وابستگی متقابل نامتقارن در پسابحران هرمز

صالح مهدوی

کارشناس
نفت و انرژی

| در تحلیل‌های سنتی حقوق

انرژی و اقتصاد دریا، بروز
مخاصصات نظامی همواره با
یک متغیر ثابت همراه بوده

است: افزایش تصاعدی حق بیمه خطر جنگ
توسط کلوپ‌های بین‌المللی بیمه که بار مالی آن
مستقیماً بر دوش مصرف‌کننده نهایی نفت قرار
می‌گیرد. با این حال، آتش‌بس دوهفته‌ای اخیر و
رویکرد استراتژیک ایران در بازگشایی مشروط تنگه
هرمز، این مدل سنتی را به چالش کشید. ایران نه
تنها ساختار تحریم‌های نفتی را بلاموضوع کرد، بلکه
توانست با وضع عوارض عبور، جریان سرمایه‌ای را که
تا پیش از این به عنوان هزینه ریسک از منطقه خارج
می‌شد، به عنوان تعرفه امنیت در راستای بازسازی
اقتصاد داخلی خود هدایت کند.

در دوران انسداد تنگه، بازار جهانی نفت بایک‌بن‌بست
لجستیکی مواجه شد. با برقراری آتش‌بس، رویکرد
حاکمیتی ایران در اخذ عوارض عبور دریایی، در ظاهر
یک هزینه جدید برای کشتیرانی به نظر می‌رسید،
اما در تحلیل دقیق اقتصاد خرد، یک جانشینی
استراتژیک رخ داده است.

پیش از این، هزینه نهایی حمل و نقل تابعی از هزینه
پایه و حق بیمه خطر جنگ غربی بود. اکنون ایران
با تضمین امنیت آبراهه برای پرداخت‌کنندگان
عوارض، ریسک را کاهش داده و عوارض حاکمیتی
را جایگزین آن کرده است.

بازار جهانی و شرکت‌های نفتی این تغییر را پذیرفته‌اند،
زیرا تضمین فیزیکی عبور توسط قدرت مسلط بر
تنگه (ایران)، بسیار کارآمدتر از پوشش‌های کاغذی
بیمه‌گران لندنی در شرایط فورس‌ماژور است. این
امر یک پیروزی ژئواکونومیک است که انحصار
قیمت‌گذاری ریسک را از نهاد‌های مالی غرب گرفته
و به حاکمیت ایران منتقل کرده است.

از منظر حقوق بین‌الملل عمومی و حقوق معاهدات
(ماده ۶۲ کنوانسیون وین)، زمانی که شرایط به طور
بنیادین تغییر کنند، اجرای تعهدات پیشین (مانند
پابندی به رژیم تحریم‌های ثانویه علیه ایران)
قابلیت اجرایی خود را از دست می‌دهد.

جهش قیمت نفت و خطر کمبود فیزیکی عرضه
در دوران کوتاه جنگ، چنان شوکی به امنیت انرژی
جهانی وارد کرد که اصل حفظ بقای اقتصادی برای

کشورهای واردکننده، بر الزامات تحریمی پیشی
گرفت. در این فضا، ایران نه تنها صادرات نفت خود
را با حداکثر ظرفیت و قیمت‌های متورم جهانی به
فروش می‌رساند، بلکه خریداران به دلیل نیاز حیاتی،
خود به دنبال یافتن راهکارهای حقوقی برای دور زدن
تحریم‌ها و تسهیل پرداخت به ایران هستند. این به
معنای گذار از مرحله دور زدن تحریم توسط ایران به
مرحله التماس خریداران برای خرید است.

مهم‌ترین دستاورد این کارزار، خلق یک مدل تامین
مالی درون‌زا برای پوشش هزینه‌های جنگ و توسعه
زیرساخت‌هاست. در این مدل جدید پسابحران،
تابع درآمد ملی کشور بر پایه یک هم‌افزایی دوگانه
و تصاعدی بازطراحی شده است. از یک سو، تقاطع
دو متغیر افزایش چشمگیر حجم صادرات نفت
ایران و قیمت‌های متورم جهانی، درآمدهای ارزی
بخش سنتی انرژی را به بالاترین سطح ممکن
می‌تواند برساند. از سوی دیگر، جریان نقدی مستمر
و بی‌سابقه‌ای که از محل اخذ عوارض ترانزیتی
از تک‌تک ناوگان‌های تجاری خارجی به دست
می‌آید، به عنوان یک متغیر مستقل و قدرتمند به

درآمدهای ملی افزوده شده است.
این ترکیب طلایی یعنی پیوند درآمدهای کلان نفتی
با درآمدهای پایدار ترانزیتی - حاکمیتی یک سپر مالی
بی‌نظیر ایجاد می‌کند. در حالی که معمولاً کشورها
پس از مخاصصات نظامی دچار کسری بودجه شدید
می‌شوند، ایران با هوشمندی، هزینه بازسازی و
حتی توسعه ظرفیت‌های انرژی خود را از طریق
مالیات‌ستانی غیرمستقیم از مصرف‌کنندگان
جهانی انرژی تامین می‌کند.

رخداد‌های اخیر و پیامدهای پس از آتش‌بس،
نشان داد که ایران توانسته مفهوم قدرت سخت
را به قدرت هوشمند حقوقی و اقتصادی ترجمه
کند. تحمیل تعرفه امنیت بر شریان انرژی جهان
و همزمان، استفاده از عطش بازار برای افزایش
بی‌سابقه صادرات نفت خود، یک مسترکلاس در
اقتصاد سیاسی انرژی است. این استراتژی نه تنها
تحریم‌ها را به یک مفهوم انتزاعی و بی‌اثر تبدیل
کرده، بلکه تضمین‌کننده یک جریان درآمدی پایدار
برای بازسازی، توسعه و تثبیت هژمونی ایران در
دهه‌های آینده خواهد بود. ♦

بازار جهانی انرژی

فارس اشاره می‌کند: هزینه‌ای که در برخی موارد کمتر از ۱۰ دلار برای هر بشکه
است. از این منظر، حتی اگر عوارض عبور از تنگه هرمز افزایش یابد، همچنان
برای کشورهای صادرکننده به صرفه‌تر از توقف صادرات نفت خواهد بود. این
موسسه استدلال می‌کند هر عوارضی که کمتر از حدود ۰.۸ برابر هزینه استخراج
باشد، همچنان گزینه اقتصادی بهتری نسبت به بسته شدن مسیر صادرات
محسوب می‌شود.

در بخش دیگری از این تحلیل به انتقادهایی پرداخته شده که می‌گویند چنین
عوارضی می‌تواند منبع درآمدی برای سپاه پاسداران ایران ایجاد کند؛ رقمی که
ممکن است سالانه بین ۶ تا ۱۴ میلیارد دلار باشد. با این حال، بروگل معتقد
است هزینه ژئوپلیتیکی درگیری و بسته شدن تنگه هرمز بسیار سنگین‌تر
خواهد بود. افزایش شدید قیمت نفت در چنین سناریویی می‌تواند بین ۴۵
تا ۱۵۱ میلیارد دلار درآمد اضافی برای روسیه ایجاد کند، در حالی که در صورت
پرداخت عوارض و ثبات نسبی قیمت‌ها، این درآمد اضافی برای روسیه تنها
بین حدود ۸۲ تا ۶۵۷ میلیون دلار برآورد می‌شود. / خط انرژی

موسسه اقتصادی بروگل در تحلیلی درباره تنگه هرمز استدلال می‌کند که
پرداخت عوارض عبور به ایران، حتی در سطحی بالاتر از ۲ میلیون دلار برای هر
کشتی، می‌تواند از نظر اقتصادی برای کشورهای صادرکننده نفت در خلیج
فارس منطقی باشد. براساس این تحلیل، حدود ۸۰ تا ۹۵ درصد بار مالی چنین
عوارضی در نهایت بر دوش کشورهای منطقه خلیج فارس قرار می‌گیرد، نه
مصرف‌کنندگان جهانی انرژی.

به گفته این موسسه، اگر ایران برای هر نفتکش عوارضی در حدود ۲ میلیون
دلار دریافت کند، این رقم برای نفتکش‌های بسیار بزرگ (VLCC) به معنای
افزایش تقریبی یک دلار در هزینه هر بشکه نفت خواهد بود. با این حال، تأثیر
چنین هزینه‌ای بر قیمت جهانی نفت بسیار محدود برآورد شده و احتمالاً تنها
بین ۰.۵ تا ۰.۴ دلار در هر بشکه افزایش ایجاد می‌کند. این در حالی است که در
شرایط تنش یا جنگ در منطقه، قیمت نفت می‌تواند جهشی بسیار بزرگ‌تر، در
حدود ۳۵ تا ۴۰ دلار در هر بشکه، تجربه کند.

بروگل همچنین به هزینه پایین استخراج نفت در بسیاری از میادین خلیج

اقتصاد عوارض هرمز؛ تحلیل بروگل از هزینه‌ها و پیامدهای ژئوپلیتیکی

خبرخوان

● کشتی ایران متوقف شد، نفتکش ایران از محاصره عبور کرد!

تانکر ترکرز: کشتی کانتینری تحت پرچم ایران TOSKA از بندر
کلانگ مالزی با بار کامل خارج شد. این کشتی از خط محاصره نیروی
دریایی آمریکا عبور کرد ولی در نهایت با تهدید آمریکا متوقف شد. در
همین حال، ما یک نفتکش بسیار بزرگ (VLCC) خالی تحت پرچم

ایران را مشاهده کردیم که با موفقیت عبور کرد.

● اگر نفت ۹۰ دلاری می‌خواهید برایتان آرزوی موفقیت میکنم!

محمد الجدهعان وزیر دارایی عربستان: قیمتی که شما روی صفحه
گوشی خود می‌بینید ۹۰ دلار به ازای هر بشکه است. اما اگر بخواهید
نفت را با این مبلغ خریداری کنید، تنها می‌توانم برایتان آرزوی
موفقیت کنم. قیمت‌های واقعی در چند هفته گذشته ۱۲، ۱۳، ۱۴،
۱۵ و حتی ۱۶ دلار به ازای هر بشکه بوده‌اند.

● نه ورود نه خروج / تنگه هرمز از دو طرف بسته است

نشریه TKL: داده‌های جدید نشان می‌دهد امروز هیچ
نفتکشی از تنگه هرمز عبور نکرده است. به نظر می‌رسد تنگه
هرمز برای نخستین بار در تاریخ به‌طور کامل بسته شده است.
«محاصره» آمریکا و «بسته شدن» از سوی ایران به‌طور کامل در
حال اجراست.